

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl/Year: 2019 – İlkbahar / Spring Sayı/Issue: 43
Sayfa / Page: 299-320
ISSN: 1302-6879 VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info - Geliş/Received: 04.01.2019
Kabul/Accepted: 15.02.2019 - Araştırma Makalesi / Research Article

TÜRKİYE'DE KENTSEL YAŞAM KALİTESİ İLE ULUSLARARASI GÖÇ İLİŞKİSİ

THE IMPACT OF INTERNATIONAL MIGRATION ON THE QUALITY OF URBAN LIFE IN TURKEY

Doç. Dr. Hasan YAYLI

Kırıkkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
ORCID: 0000-0003-0761-8949, h.yayli@hotmail.com

Öğr. Gör. Fatma ÖKDE

Hakkari Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
ORCID: 0000-0002-9567-6382, fatmaokde@gmail.com

Öz

Kentler tarih boyunca yaşanan tüm süreçlerden etkilenen ve içinde yaşayan toplumu etkileyen mekanlar olarak ele alınmaktadır. Kentlerin geçirdiği her sürece ayak uydurmak durumunda kaldığı ve bu yüzden yenilenme, gelişme, değişim ya da dönüşüm geçirdiği görülmektedir. Kentlerin dönüşümünde oluşan sorunları çözmek ve mevcut duruma uyum sağlamak adına yapılan tüm çalışmalarda bu durumdan etkilenen toplumun da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu noktada, Kentsel dönüşüm uygulamalarının temel amaçlarından biri olan yaşam kalitesinin artırılması hususu önem kazanmaktadır.

Bu çalışma kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesine olan etkisini incelemektedir. Bu kapsamda, dönüşüm uygulamalarının temel amaçlarının başında olması gereken yaşam kalitesini artırma amacını yaşam kalitesinin göstergeleri çerçevesinde irdelenmektedir. Ayrıca kentsel dönüşüm ve kentsel yaşam kalitesinin kavramsal çerçevesi ele alınmakta olup kentsel dönüşüm uygulamaları ile kentsel yaşam kalitesi arasındaki ilişki teorik çerçevede değerlendirilmektedir. Dönüşüm uygulamasının genelde ekonomik ve siyasi kaygılar etrafında gerçekleştirildiği ancak fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel göstergelerde ele alınması kentsel yaşam kalitesinin artması noktasında belirleyici olduğu görülmektedir. Dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesinin artmasındaki payının önemi üzerinde durularak bu hususta dikkat edilmesi gereken noktalar üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: kentsel dönüşüm, kentsel yaşam kalitesi, fiziksel çevre, ekonomik çevre

Abstract

The cities are considered as the places that affect the society living in them and affected by all the processes experienced throughout history. It is seen that cities have to keep up with every process they spend, so they undergo renewal, development, change or transformation. In order to solve the problems in the transformation of cities and to adapt to the current situation, the affected society should be taken into consideration in all studies. At this point, it is important to improve the quality of life which is one of the main aims of urban transformation applications.

This study examines the effects of urban transformation practices on urban quality of life. In this context, the aim of improving the quality of life that should be at the beginning of the main objectives of the transformation applications is examined within the framework of the indicators of quality of life. In addition, the conceptual framework of urban transformation and urban quality of life is discussed and the relationship between urban transformation practices and urban quality of life is evaluated within the theoretical framework. It is seen that transformation practices are generally carried out around economic and political concerns, but they are the determinants of increasing the quality of urban life in the physical, social, economic and environmental indicators. The importance of the role of transformation practices in increasing the quality of urban life is emphasized.

Keywords: urban transformation, urban quality of life, physical environment, economic environment

Giriş

Dünyanın bir yerinden diğerine çeşitli nedenlerle; çalışmak ve daha iyi bir yaşam elde etmek için bireysel ya da toplu olarak göç edildiği görülmektedir. Bu göçler kimi zaman isteğe bağlı, kimi zaman zorunlu özellik taşıyabilmekte, ulusal veya uluslararası olabilmekte ve göç edenler sığınmacı, mülteci, göçmen, misafir vb. olarak tanımlanabilmektedir. Göç nasıl gerçekleşmiş olursa olsun, göç edilen ve göç alan ülkelerde göçün ekonomik, politik, sosyal ve çevresel bir çok yansıması olmaktadır. İlk bakışta basit bir coğrafi mekan değiştirme ve ardından yaşanacak yeni bir süreç olarak değerlendirilen göçler, bireyler ve toplum üzerinde derin etkiler yaratmaktadır.

Türkiye’de uluslararası göçlere maruz kalan ülkelerin başında gelmekte ve göçün etkilerinin net olarak görüldüğü bir ülke konumunda bulunmaktadır. Türkiye, birçok ülkeden göç almakla birlikte özellikle Suriye’de 2011 yılında yaşanan krizden en çok etkilenen ülke olup dört

milyona yakın insanın sığındığı ya da başka ülkelere gitmek için geçiş olarak kullandığı bir durumda kalmıştır. Bu durum Türkiye'nin dış politikadan hukuk sistemine, ekonomiden toplumsal yapıya, güvenlikten sağlığa, eğitimden çevreye birçok yapısında kendini hissettiren bir olguyu ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde Türkiye'de Suriyeli ve diğer mülteci ve sığınmacıların sayısı 3.9 milyona ulaştığı, bunun etkisinin en çok da kentlere yansıdığı görülmektedir. Bugün neredeyse tüm kentlerin sokaklarında Suriyeli ya da farklı uyruklu göçmenlerin olduğunu net olarak görmekteyiz.

Kentler toplumla direkt etkileşim içinde olduğu için, toplumda oluşan her türlü değişimden etkilenmekte ve bunu tüm mekanlarına yansıtmaktadır. Dolayısıyla kentlerde yaşam kalitesi bu değişimlerden doğal olarak etkilenmekte ve zaman zaman yaşanan gelişmelerle bu kalitede artış olurken, kimi zaman da kalitenin düşmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda uluslararası göçün kentsel yaşam kalitesi üzerinde doğrudan bir etkisi olup, bu etki kentlerin birçok alanına yansımaktadır.

Bu çalışma uluslararası göçler sonucunda ülkemizin kentlerinde oluşan ekonomik, sosyal ve fiziksel çevrenin yaşam kalitesindeki değişimlerini ve etkileşimini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kentlerin uluslararası göçlerden nasıl etkilendiği çeşitli göstergelerle değerlendirilecektir. Konuyla ilgili ulusal ve uluslararası raporlar, alan araştırmaları ve diğer çalışmalar ile teorik ve pratik bilgilerin bir araya getirilmesiyle konu ortaya konulacaktır. Araştırmalar sonucunda ortaya çıkan bulguların değerlendirilmesi yapılarak, kentsel yaşam kalitesinin olumlu ve olumsuz olarak etkilendiği durumlar tespit edilecektir.

1. Uluslararası Göç ve Toplumsal, Mekansal Yansıması

Göç, bölgeler arasında bireysel veya gruplar halinde gerçekleştiği gibi, zaman zaman toplumsal düzeyde de meydana gelebilmektedir. Kısaca tanımlamak gerekirse göç, bireysel veya toplumsal olarak insanların ekonomik, siyasal ve sosyolojik nedenlerle yer değiştirmeleri şeklinde ifade edilebilmektedir (Şahin, 2001:59). Bununla birlikte göç ifadesi sadece yer değiştirme olarak sınırlandırılmamalıdır. Geniş bir ifade ile göç, daha iyi çalışma ve yaşama imkanları elde etmek amacıyla, bireylerin buldukları yerlerden ayrılarak, başka bölgelere geçici veya kalıcı olarak yerleşmeleri olarak tanımlanabilmektedir (Öngör, 1980, akt, Aksoy, 2012: 293).

Göç farklı nedenlerle gerçekleşebilmektedir. Bu nedenler, daha iyi yaşam koşulları elde etmek amacıyla bireylerin kendi iradesiyle gerçekleştirebildiği gibi, savaş, kıtlık ve politik baskılar gibi zorlayıcı etkenlerden de kaynaklanabilmektedir. Göç, bir sorun olarak genel bir algıya sahip olmakla beraber, aslında mevcut sorunun çözümü için bir başlangıç olarak da görülebilir. Bu başlangıç, bazı kişiler için olumlu yönde devam ederken,

bazı kişiler için daha kötü bir geleceğin nedeni olabilir. Bununla birlikte, daha iyi bir gelecek umudu göçmenlerin ortak hayali olmaktadır (Deniz, 2009:5). Meydana gelen göçler, göçmenleri etkilediği gibi, göç edilen ülkelerde de büyük etkilere sahip olabilmektedir.

Göç kişilerle birlikte toplumları da etkilemektedir. Göçlerden dolayı birçok kültür ve medeniyet değişikliğe uğramış, bununla birlikte yeni kültür ve medeniyetlerin meydana gelmesine neden olmuştur (Urk, 2010:1). Bu nedenle göç, başladığı yerden varılan bölgeye kadar sosyo-ekonomik ve kültürel yapıyı olumlu ve olumsuz yönden etkilemesinden dolayı önemli bir kavramdır (Cengiz, 2015: 106).

Uluslararası göç, göç olgusunun etkilerinin en derin yaşandığı, gerek sosyoekonomik gerek kültürel farklılıkların yansımalarının net olarak görüldüğü bir olgudur. Uluslararası göçün birçok nedeni olmakla birlikte ana nedeni olarak, bireylerin daha yüksek yaşam standartlarına ulaşmak ve gelirlerini artırmak çabasıyla gelişmiş ülkelere göç etmeleri görülmektedir (İçduygu, 2009: 2). Uluslararası göç neticesinde ise farklı kültür ve medeniyetlere sahip insanlar bir araya gelmektedir. Bu durumda zaman zaman bir takım toplumsal sorunların ortaya çıktığı görülmektedir.

Uluslararası göçle birlikte farklı kültürlerden gelen insanların bir arada yaşamasından kaynaklı uyum sorunları yaşanmaktadır. Bu noktada göçün meydana getirdiği uyum sorununun aşılması ve iletişimin sağlanması, çözülmesi gereken en büyük sorunlardandır. Birbirlerinden tamamen farklı geçmişe sahip, farklı diller konuşan, kültürel ve dinsel farklılıklara sahip kişiler aynı mekanda yaşamaya başlamaktadır. Bu sorunların çözülmemesi halinde zamanla yaşam kalitesinin düştüğü görülmekte, bununla birlikte yaşanan ülkenin sosyal ve ekonomik hayatını ve kültürel değerlerini olumsuz etkileyebilmektedir (Akkayan, 1976: 21). Farklı geçmişlere sahip bu kişilerin yaşadığı topluma adapte olabilmeleri sürecinde, bazı uyumsuzluk sorunları yaşanabilmektedir. Bu sorunlar kültürlerarası etkileşimi de olumsuz etkilemektedirler. Kültürlerarası etkileşimin zayıflığı, adaptasyon problemleri günümüzde göç almakta olan ülkelerin çözülmesi gereken sorunlarından birini oluşturmaktadır. Bu durumda uluslararası göç ile geçmişlerinde farklı kültürel özellikler bulunan insanların bir arada yaşayabilmeleri ve farklılıklarını çözmeleri gerekmektedir (Tunç, 2015: 34).

Ülkeler arası meydana gelen göç faaliyetlerinin genellikle az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru olduğu görülmektedir. Ancak günümüzde gelişmiş ülkelerin de gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelere doğru ekonomik faaliyetlerini genişlettikleri değerlendirilmektedir. Uluslararası göç değerlendirilirken farklı kategoriler altında bu değerlendirme yapılmaktadır. 1- Devamlı yerleşikler; 2- Süreli işçiler;

3- Süreli profesyoneller; 4- Kaçak işçiler; 5- Sığınmacılar; 6- Mülteciler olarak sıralanmaktadır (Aksoy, 2012: 294). Bir hareketin uluslararası göç sayılabilmesi, Birleşmiş Milletlere göre kişinin bir yıldan daha uzun bir süreyi başka bir ülkede geçirmesi ile sağlanmaktadır (Gençler, 2004: 174).

Göçün sosyolojik yansımaları hem göçmenler üzerinde hem de yerli halk üzerinde görülebilmektedir. Göçlerle birlikte değişen sosyolojik unsurların yanında gündelik yaşamın sürdürüldüğü mekan ve çevresi de etkilenmektedir. Bu konuda Lefebvre, sosyal ilişkiler ve mekanın birbirine bağlı olduğunu belirterek, insanların sosyal etkileşimler için mekanı kullandığı ve bu etkileşimle mekanın yeniden üretildiğini belirtmektedir. Yani mekanın toplumsal değerler ve anlamlarla oluşan bir ürün olduğunu ve kentsel mekanında kendini yeniden üretmesi açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır (Lefebvre, 2014: 35).

Dünyada artan teknoloji, iletişim ve ulaşım sistemlerindeki değişim ve gelişmeler de, göçlerde etkili olmaktadır. Bu sayede insanların düşünceleri değişerek uzaklık ve mesafe algısı değişmekte ve mekan algısı yeniden şekillenmektedir. Yaşanan göçler sonucunda, göçmenlerin de etkisiyle mekâna yeni anlamlar ve değerler yüklenerek yapısal ve süreçsel bir değişim yaşanmaktadır (Tekeli, 2010:21). Her sosyal etkileşimle mekan değiştiği gibi, uluslararası göçle birlikte bu etkileşiminin daha da derinleştiği ve göçle birlikte kentsel mekanlarda çeşitli değişimlerin kaçınılmaz olduğu görülmektedir.

2. Kentsel Yaşam Kalitesi ve Göstergeleri

Kentlerin ulusal düzeyde baş etmeye çalıştığı hızlı nüfus artışı, ekonomik, sosyal, çevresel, ekolojik v.b sorunların yanına, uluslararası göçe maruz kalmaları durumunda yeni sorunlar eklenmektedir. Bu durum kentleri ve kentliyi birçok açıdan etkileyerek, kentsel yaşam kalitesinin düşmesine kaynaklık etmektedir.

Birçok bilim insanına göre kentsel yaşam kalitesi, bireysel ve toplumsal gelişime katkı sağlayan toplumsal, ekonomik, fiziki ve sağlık şartlarının etkileşimi olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin algıları ve memnuniyetlerine göre, yaşadıkları mekan ve çevresinin durumu söz konusu toplumsal gelişimi sağlamaktadır (Shookner, 1998: 27). Yaşam kalitesi, kişilerin sağlık durumu, sosyal çevresi ve ilişkileri, özgür yaşama düzeyleri gibi birçok unsuru içermektedir (Whoqol, 1995: 18). Bu durumda kentsel yaşam kalitesi sadece fiziki öğelerden oluşmamaktadır. Sosyal, kültürel ve siyasi bileşenleri de kapsamaktadır. Kişilerin kentin sağladığı imkanlardan eşit olarak yararlanabilmesi, çeşitli etkinliklere ve karar alma mekanizmasına dahil olabilmesi kentsel yaşam kalitesinin bir parçası olarak görülmektedir (Polat ve Dostoğlu, 2007: 44). Bununla birlikte kentsel yaşam ka-

litesinin belirli kriterleri de meydana gelmiştir. Bu kriterler, çevre kirliliği düzeyi, iklim özellikleri, konut şartları, insan yoğunluğu ve komşularla ilişkiler, sağlık hizmetlerine ulaşım olanakları, suç oranı, trafikte geçirilen süre, sinema, tiyatro gibi sosyal olanaklar, toplu taşıma hizmetlerinin kalitesi, eğitim hizmetlerinin kalitesi, park, bahçe ve yeşil alanların miktarı ve kalitesi gibi imkanlardan oluşmaktadır (Türksever, 2001: 58).

Kentsel yaşam kalitesi kavramının içeriğinin tanımlanması ile bu kavramın nasıl ve hangi göstergelerle ölçüleceği birçok disipline göre değişiklik göstermektedir. Bu anlamda yaşam kalitesinin ölçümüne nesnel/objektif ve öznel/subjektif olmak üzere iki farklı boyutla yaklaşıldığı görülmektedir (Akder, 2004: 47). Birinci boyutunda yaşam kalitesi kavramının bireyin hayatına ilişkin objektif değişkenleri içerdiği görülmektedir. İkincisinde ise, yaşam kalitesi, bireyin çevresindeki bu objektif değişkenlerle oluşan algı kapsamında şekillenen subjektif değişkenleri içermektedir (Marans, 2007: 28). Bu çerçevede yaşam kalitesi göstergelerini oluşturan objektif ve subjektif değişkenlerin nasıl belirlendiği söz konusu olmaktadır. Bireylerin son derece belirleyici olduğu bu değişkenlerde ortak göstergeler mevcut olduğu gibi özellikle subjektif değişkenler, algıya göre şekillendiği için oldukça farklı göstergelerden oluşturmaktadır. Söz konusu değişkenlerle oluşan göstergelerin belirlenmesinde farklı birçok unsur etkili olmakla birlikte esas olarak çevresel ve psikolojik unsurların ön plana çıktığı görülmektedir (Wish, 1986: 127). Bu yüzden yaşam kalitesini belirleyen unsurlar toplumlara hatta bireylere göre bile farklılık göstermektedir. Bireylerin yaşamlarına yönelik seçimleri bilgilerine, tecrübelerine, alışkanlıklarına, özgürlüklerine ve sınırlamalara göre değişmektedir. Aile, toplum ve sosyal çevre de insanların yaşam kalitesine yönelik düşüncelerini etkilemektedir (Massam, 2002: 142). Tüm bu faktörler bireylerin yaşam kalitesi algısını oluşturarak, onların yaşamak isteyecekleri alanın özelliklerini belirlemektedir.

Bu çerçevede kentlerde yaşam kalitesini ortaya koymak için objektif ve sübjektif tüm değişkenleri ele almak gerekmektedir ve bu çok boyutlu bir değerlendirmeyi kapsamaktadır. Bu değerlendirmede, kentlerin ekonomik, toplumsal ve fiziksel özellikleri nesnel ve öznel ölçütlerle ifade edilmektedir. “Öznel göstergeler kişilerin algısına dayanan; memnuniyet, güvenlik, sağlık, huzur gibi değerleri yansıtmaktadır. Nesnel göstergeler ise; konut ve çevresi doğal çevre, ekonomik ve sosyal donatı alanları gibi somut değerlerden oluşmaktadır” (Emür ve Onsekiz; 2007: 367). Bu göstergelerde göstermektedir ki kentlerde yaşam kalitesi çok boyutlu ve unsurlu bir yapıdan oluşmaktadır.

Kentsel yaşam kalitesi çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Bu yapı-

yı oluşturan faktörlerin her biri kentsel yaşam kalitesi göstergelerini/bileşenlerini oluşturmaktadır. Evans, geliştirdiği kurumsal bir modelle yaşam kalitesi göstergelerini ve çevrenin bunun üzerindeki etkisini şu şekilde ortaya koymaktadır.

Hoşnutluk etkisi: Bireyin hayatından yaşadığı yerden memnun olması, bireyin yaşam kalitesi üzerinde bir etkide bulunmaktadır.

Bireyin kişiliği ve sahip olduğu yeteneklerin etkisi: Sorunları çözme ve bireyin sosyal ilişkileri gibi kişisel özellikleriyle alakalı etkilerdir.

Biyo-sosyo-fiziksel çevre faktörlerin etkisi: Bireyin yaşam kalitesi, yaşadığı sosyal biyolojik ve fiziksel çevreden etkilenmektedir. Örnek olarak, fakirlik/zenginlik, temiz/kirli hava, sağlık faktörleri, konut ve çevresi verilebilir (Evans, 1994: 69).

Bunlara ek olarak kentsel yaşam kalitesini oluşturan ve ölçmeye yönelik göstergeler genel olarak fiziksel, sosyal ve ekonomik çevrelerden etkilenmektedir.

Bu bağlamda, kentsel yaşam kalitesi fiziksel çevre, sosyal çevre ve ekonomik çevre kalitesine yönelik bileşenlerden oluşmaktadır. Ekonomik çevre kalitesini alım gücü, yaşam maliyeti, ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği gibi özellikler oluşturmaktadır. Sosyal çevre kalitesi, yaşam şekli (life style), sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim (ulaşılabilirlik/ödenebilirlik), güvenlik, örgütlülük ve gönüllülük esasına dayalı toplumsal faaliyetler, belirli bir yere ve topluma ait hissetme, kimlik (sosyal ve fiziksel çevrenin birleşme noktası), yerellik (bağlılık açısından) vb. özelliklerden oluşmaktadır. Fiziksel çevre kalitesi ise, yeşil ve açık alanların varlığı, alt yapı, belediye hizmetleri, ulaşım ağı (erişebilirlik), ulaşım türü (toplu taşıma), iletişim (erişebilirlik), sosyo-kültürel aktiviteler, konut ve çevresinin özellikleri ve kalitesi, çalışma alanlarının çevresel etkilerinin azaltılması, doğal ve tarihi değerlerin korunması, rekreasyon alanlarının varlığı gibi özelliklerden oluşmakta ve tanımlanmaktadır (Kemp ve diğerleri, 2003: 5-18). Kentlerde yaşam kalitesini belirlemek için bu göstergeleri oluşturan özellikler tek tek değerlendirilerek çeşitli ölçümler yapılmaktadır. Bu konuda bir çok üniversite, kurum ve kuruluş gerek uluslararası gerek ulusal düzeyde ölçümler gerçekleştirmiştir. Yapılan bu ölçümler neticesinde çeşitli gösterge setleri oluşmakta ve farklı değerlendirmeler yapılmaktadır.

Nesnel göstergeler kentin sunduğu hizmet ve olanaklara orada yaşayan bireylerin eşit ve dengeli bir şekilde erişebilmesini değerlendirmektedir. Diğer bir ifadeyle, nesnel göstergeler kentin tüm bireylere sağladığı toplam kalite düzeyini ölçmeye çalışmaktadır. Diğer yandan, öznel göstergeler tek tek kentli bireylerin kentsel hizmetlerden duydukları memnuni-

yet ve tatmin düzeylerini incelemektedir (Campbell vd., 1976: 3). Bu iki farklı gösterge türü kentsel yaşam kalitesi düzeyinin hem toplumsal hem de bireysel açıdan ölçülmesine imkân tanımakta ve birbirlerini tamamlamaktadır. Nesnel göstergeler ile yapılan analizler il ve ülke genelinde karşılaştırmalı ölçümlerin yapılabilmesini sağlamaktadır. Öznel göstergeler ile yapılan ölçümler ise belirli bir yerleşmede daha detaylı analizlerin yapılmasına imkân tanımaktadır.

Ülkemizde öznel göstergelere yönelik önemli sayıda çalışmalar bulunmaktadır. Bunların bir kısmı uluslararası iyi örneklerin yer aldığı yayınlarda kendine yer bulmuştur. Nesnel göstergeler ile yapılan çalışmaların ise mevcut veri altyapımıza bağlı olarak oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir (Sarı ve Kindap, 2018: 49). Bu konuda ilk kez 2015 yılında TÜİK tarafından illerde Yaşam Endeksi çalışması yayımlanmıştır. Çalışma ile bireylerin yaşamının nesnel ve öznel göstergelerle ölçülerek iller düzeyinde karşılaştırmalı bir endeks üretilmesi amaçlanmıştır (TÜİK, 2016). Belirlenen endeksin geliştirilerek illerde yaşanabilirliğin izlenmesi amacına hizmet ekmesi beklenmektedir. Yapılan çalışmada konut, çevre, eğitim, çalışma hayatı, güvenlik, gelir, sağlık, sivil katılım, altyapı, sosyal yaşam ve yaşam memnuniyetini kapsayan 11 başlık altında oluşturulan göstergeler kullanılmıştır (Sarı ve Kindap, 2018: 50).

Sarı ve Kindap'ın kentsel yaşam kalitesi göstergeleri üzerine yaptıkları araştırmada uluslararası ve ulusal düzeyde 30 çalışma incelenmiştir. Çalışmada dünyanın farklı ülkelerinde ve Türkiye'de kullanılan kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin oldukça farklı alanlara yayıldığı görülmektedir. Ortaya çıkan bu göstergelerde ekonomi, sağlık, güvenlik, çevre, erişebilirlik, yönetim ve sosyal kalkınma gibi başlıklar öne çıkmakla birlikte, üzerinde genel kabul görmüş bir ortak listenin oluşmadığı görülmektedir. Farklı göstergelere rağmen, birçok çalışmada tekrar eden kentsel özellikler sosyal, çevresel ve ekonomik göstergeler şeklindeki başlıklarla ölçülmektedir (Sarı ve Kindap, 2018:69).

3. Göçlerin Türkiye'de Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi

Türkiye taşıdığı özellikler dolayısıyla, son yıllarda uluslararası göçe maruz kalan ülke konumundadır. Türkiye'nin coğrafi konumu açısından geniş kara ve deniz sınırlarına sahip olması birçok ülkeye komşu olması, geçiş ülke statüsünde olması sadece ekonomik nedenlerle göç edenler için değil yasadışı göçmenler ve mülteciler içinde hedef haline gelmesine neden olmaktadır. Bu nedenlerle göçlerde hem başka ülkelere geçmek için transfer özelliği taşımakta, hem de bir varış noktası olmaktadır (Süda ve Mutluer, 2008: 52, Aksoy, 2012:197).

Bugün ise Türkiye, farklı nedenlerle birçok ülkeden uluslara göç

hala maruz kalmakla birlikte, özellikle Suriyeli mülteci krizinden sosyal, siyasi ve ekonomik olarak etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye etkisi; "hukuktan dış politikaya, güvenlikten sağlığa, eğitimden istihdama, ekonomiden kültüre toplumsal yapının tümünde" görülmektedir (Koyuncu, 2014). Suriye krizinin başlarında savaştan 'etkilenen' konumunda olan Suriyeliler, artık Türkiye sosyal denkleminde 'etkileyen' duruma gelmişlerdir (Karaca, 2013:72).

Uluslararası göçle birlikte yıllar içerisinde Türkiye'de göçmen sayısının giderek ciddi oranlarda arttığı görülmektedir. Türkiye'de 2006 yılında sığınmacı ve mülteci olarak toplam 12.086 kişi bulunurken bu sayı, 2012 yılında 32.672 kişiye ulaşmıştır. Bugün ise, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) 30 Haziran 2018 verilerine göre Türkiye'de UNHCR'a kayıt yaptıran 3.9 milyon sığınmacı ve mültecinin olduğu bunların 3.5 milyonunu Suriyelilerin ikinci sırayı ise 166.000'le Afganistanlıların oluşturduğu görülmektedir. Göçmen sayısının yıllar içerisinde giderek arttığı ve her kentin bundan etkilendiği görülmektedir. Türkiye'de bulunan kayıtlı göçmen sayıları ve uyrukları tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo. 1. Haziran 2018 İtibariyle Türkiye'de Bulunan Göçmenlerin Dağılımı

Suriye	3.500.000
Afganistan	166.000
Irak	141.000
İran	36.000
Somali	5.000
Diğer tabiiyetler	11.000

Kaynak; UNHCR, Türkiye İstatistikleri, <http://www.unhcr.org/tr/> (erişim: 17.07.2018)

Türkiye'deki göçmenlerin çoğunu Suriyeliler oluşturmaktadır. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Temmuz 2018 tarihi itibarıyla Türkiye'deki biyometrik verilerle kayıt altına alınan Suriyeli mülteci sayısının toplam 3 milyon 541 bin 572 kişi olarak açıklamıştır. Bu sayının 210 bin 177 kişisi kamplarda yaşarken, 3 milyon 331 bin 395 kişi ise kamp dışında yaşamaktadır. Bu kişilerin 1 milyon 920 bin 435'i erkeklerden, 1 milyon 631 bin 137'si ise kadınlardan meydana gelmektedir.

Türkiye'de Suriyeli göçmen oranının giderek artmasında, Suriyelilerin, Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun 'Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun' 91. maddesi uyarınca 22 Ekim 2014'te geçici

korumaya ilişkin yayınladığı yönetmeliğin Geçici 1.maddesine göre geçici koruma statüsüne sahip oldukları için farklı ülkelere gitmesinin zorlaştırılması etkili olmuştur (www.unhcr.org.tr, 2015). Düzenlemeyle birlikte geçici koruma altına alınan, kamplarda ve kamp dışında yaşayan Suriyelilerin sağlık, sosyal yardım, eğitim ve iş piyasasına erişimlerinin sağlanması zorunluluğu ile sınır dışı edilmeme hakları getirilmiştir (Kaypak ve Bimay, 2016:100).

Göçle gelen nüfusun etkisinin ilk yansıması yaşadıkları alanlara olmaktadır. Bu nedenle göçün kentlere ve kentlilere etkisi kaçınılmaz olmaktadır. Türkiye de kentlerde özellikle Suriyeli göçmenlerin belirleyici ve etkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda göçlerden en çok etkilenen şehirler ve Suriyeli yoğunluğu tablo: 2de yer almaktadır. Suriyelilerin en çok yaşadığı 10 şehrin başında 563 bin 791 kişi ile İstanbul yer almaktadır. Bayburt ise, 30 kişi ile en az Suriyelinin yaşadığı yer olmaktadır. Bayburt'u 43 kişi ile Tunceli ve 36 kişi ile Artvin takip etmektedir.

Kentlerde, göçler nedeniyle birçok alanda değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimler kentin yaşam kalitesini etkilemektedir. Göçmenlerin kentlerde yaşam kalitesini bazı durumlarda artırdığı bazı durumlarda olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

Türkiye'de göçle birlikte kentlerin yaşam kalitesi üzerinde meydana gelen değişimler fiziksel, sosyal ve ekonomik göstergelerle ölçülmektedir. Bu çalışma kapsamında göçmenlerin, özellikle Suriyeli göçmenlerin kentlerde yaşam kalitesini ne yönde etkilediği farklı çevre göstergeleriyle ortaya konulacaktır.

Göçlerin kentlere etkisi, ilk olarak *fiziksel çevre kalitesi* göstergelerinde gözlemlenebilmektedir. Bu anlamda göçle birlikte ilk başta kentlerin nüfus yoğunluğu ve buna bağlı olarak demografik yapısında değişimler olmaya başlamaktadır. Kentler aniden artan nüfus karşısında barınma ihtiyacını karşılama noktasında yetersiz kalmaktadır. Bu durum kentlerde çarpık yapılaşma yaratmakla birlikte gecekonduya ya da sağlıksız konut alanlarında yerleşimlerin oluşmasına neden olmaktadır. Kentleşme problemimiz çarpık yapılaşmanın kentlerde yaşam kalitesini olumsuz olarak etkilemesine ve var olan sorunların derinleşmesine neden olmaktadır.

Tablo. 2. Türkiye Suriyelilerin yoğun olduğu İller

ŞEHİR	SAYI	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA
İstanbul	563 bin 791	%3,75
Şanlıurfa*	471 bin 955	%23,77
Hatay*	442 bin 909	%28,12
Gaziantep*	390 bin 204	%19,46
Adana*	219 bin 848	%9,92
Mersin	209 bin 89	%11,66
Bursa	151 bin 477	%5,16
İzmir	138 bin 150	%3,23
Kilis*	130 bin 677	%95,86
Mardin*	91 bin 832	%11,34

*işaretli illerde Geçici Barınma Merkezi bulunmaktadır.

Kaynak; http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik (Erişim, 20.07.2018).

Suriyelilerin düşük kira ödemek için genelde merkeze uzak mahalleleri tercih etmesi çarpık yapılaşma ve gecekondulaşmadaki artışa neden olmaktadır. Suriyelilerin merkeze uzak mahallelerde bir arada yaşamlarını sürdürmeleri ise uyum sürecini zorlaştırmaktadır (Tunç, 2015: 47). Yoksul göçmenler (birkaç aile birleşerek) iki-üç odalı evlerde yaklaşık 20 ile 30 kişi bir arada yaşamak zorunda kalmaktadır. Ev kiralari bir mahalleden diğerine göre çok farklılıklar göstermekle birlikte 100 TL ile 1000 TL arasında değişmektedir. Kentlerde göçmenlerin yoğun olduğu yerlerde konut açığının oluşmasına ve ev kiralariının bazı yerlerde iki, bazı yerlerde üç katına çıkmasına neden olmaktadır. (Cengiz, 2015, 117). Artan nüfusun barınma ihtiyacına cevap vermek için başta sınır kentleri ve İstanbul gibi göçmenlerin yoğun olduğu yerlerde, kiralık ev bulmanın giderek zorlaştığı, kiralarda ve ev fiyatlarında artış olduğu görülmektedir. Göçmenlerin geldiklerinde birlikte getirdikleri sıcak para piyasayı canlandırmış ve satışların artmasına neden olmuş gibi gözükse de bu durum aynı zamanda malların ve hizmetlerin fiyatlarını da arttırmıştır. Kentlerde göçmenlerin çoğunun ev kiralaması, bazılarının ise ev satın alması her iki durumda da fahiş fiyatların oluşmasına neden olmaktadır. Özellikle dar ve orta gelir grubundaki vatandaşların karşılamakta zorlandığı ev ve kira bedellerinin ortaya çıkmasına neden olan bu durum, vatandaşın barınma sorunlarını ortaya çıkarmaktadır (Yıldız, 2013: 12).

Uluslararası göçün kentlerde yaşam kalitesini etkilediği, gerek

konut ve çevresi gerek demografik açıdan yarattığı sorunlar özellikle göçe maruz kalınan en yakın sınır kentlerde kendini göstermektedir. Türkiye’de de bu etkinin en açık ve sıra dışı örneğinin yaşandığı kentler Kilis ve Reyhanlı’dır. Kilis ve Reyhanlı’nın sınıra çok yakın olmaları ve kültürel olarak da Suriye ile yakın özellikler taşımaları özellikle Arapça konuşulması buraya yerleşmede etkili olan unsurlardır. Her iki kentte de demografik açıdan değişim yaşanmaktadır. Hatta Suriyeli nüfus yerel halkın çok üstüne çıkmıştır. Bu kentlerde yapılan konutların çoğu Suriyelilere kiralanmakta ya da satılmaktadır. İşyerlerini de devir alan Suriyeliler, temel ihtiyaçlarının tamamını kendileri karşılayabilmektedir (Eren ve Aydın, 2015: 36).

Suriyelilerin kentlerde yaşam kalitesinde yarattığı etki Eren ve Aydın’ın yaptığı çalışmada Türkiye’de kentleşme sürecinde yeni bir olgu olan “Suriyeli Kentliler” şeklinde açıklanmaktadır. Suriyeli kentliler olgusu, Türkiye’de yaşanan kırdan kente göç sonucunda köylü kentlilerin oluşturduğu kentleşme sürecine benzer bir durum olup, uluslararası göçle gelen Suriyeli kentliler için de söz konusu olmaktadır. Bu durum her göç eden grubun geldikleri yerde kendilerinin yaşam memnuniyetini artırmak için yapmaya çalıştığı bir şeydir. Bu anlamda Suriyeliler kentlerin belirli çevrelerinde toplanmakta ve kendi ihtiyaçlarını karşılayacak mekanlar oluşturmaya başlamaktadırlar. Kentlerin belirli bölgelerinde, kendi bakkallarını, pazarlarını, restoranlarını, terzilerini, kafelerini ve hatta kendi hastane ve okullarını oluşturarak, yeni bir öbek haline gelmektedirler. Dünyada bu durumun yaşandığı alanları daha çok Çinli ve İtalyan göçmenlerin oluşturduğu “Chinatown” ve ”Little İtaly” gibi örneklerle görmekteyiz. Bu duruma ülkemizin kentleşme tarihinde de rastlamak mümkünken dünyada Çinli mahallenin bulunmadığı tek megapolün İstanbul olması bunu besleyen bir durumdur. Suriyeli göçmenlerin oluşturmaya çalıştığı kent öbekleri ilkel birer örnek olarak görülmekte ancak ilerleyen yıllarda Suriye’deki istikrarsızlığa bağlı olarak gelişip, büyüyerek Suriyeli mahallelerine dönüşme olasılığı yüksek olarak görülmektedir (Eren ve Aydın, 2015: 36).

Kentsel yaşam kalitesine ilişkin, kentlerde fiziksel çevre kalitesine etki eden göstergelerden biride *kamusal hizmetlere erişim*dir. Bu noktada günlük olarak etkisini hissettiğimiz belediye hizmetleri kentlerde yaşam kalitesinde son derece belirleyici olmaktadır. Kentliler için gündelik yaşamın parçası olan bu hizmetlerden yararlanma imkanı hayati önem taşımakta ve kent içinde olmazsa olmazları oluşturmaktadır. Bu yüzden belediye hizmetleri olan; şehir temizliği, çöp toplama, toplu taşıma ve ulaşım, alt-yapı, su temini ve dağıtımı, zabıta hizmetleri gibi hizmetler, mevcut nüfusa göre tasarlandığı için, göçmenlerle birlikte artan nüfus sayısı karşısında yetersiz kalmaktadır. Bu durum göçmenlerin çok yoğun olduğu kentlerde

belediye hizmetlerinin aksamasına ve kentsel yaşam kalitesinin düşmesine yol açmaktadır.

Göçmenlerin kent ve çevresinde yaşam kalitesini etkileyerek şekillenmesine ve görünümünün değişime sebep olduğu, fiziksel olarak da etkilediği ortadadır. Nitekim başta göçmenlerin yoğun olduğu sınır kentler ve mahallelerin çarşılarındaki tabelalarda olmak üzere, devlet kurumları, hastane ve şehirlerarası otobüs terminali, park ve sokak tabelalarında, belediye araçlarının üzerinde ve duraklarda levhalarında Arapça yazıların olması göçün mekânsal etkileşimi ve değişimi net bir şekilde göstermektedir (Cengiz, 2015: 117). Kent ve çevresinde yaşam kalitesi fiziksel olarak da göçten etkilenmekte ve bu değişim sosyal ve ekonomik göstergelere göre daha açık görülmektedir.

Göçle birlikte kentlerde yaşam kalitesini etkileyen diğer bir gösterge seti ise *sosyal çevre kalitesidir*. Çünkü göçmenler geldikleri yere kendileriyle birlikte tüm kültürel ve manevi değerlerini taşımaktadırlar. Aynı zamanda göçmenler geldikleri yerin tüm değerlerinin ortasında kendilerini bulmaktadırlar. Bu yüzden gerek göçmenler gerekse geldikleri yerdeki kentliler bu durumdan oldukça etkilenmektedirler. Bu durumun sosyal yansımaları ise ilişkilerde ve gündelik yaşam içerisinde kendini göstermektedir. Tüm bu durumlar ise kentlerde yaşam kalitesinin etkilenmesine neden olmaktadır.

Kentlerde sosyal çevre kalitesi, öncelikle kültürel dokuda meydana gelen değişim ve beraberinde getirdiği sorunlar neticesinde olumsuz olarak etkilenmektedir. Toplumda etnik ve mezhepsel kutuplaşmada artış olduğu gözlenmektedir. Yaşam tarzı farklılıkları toplumsal uyumu engellemektedir. Farklı dil, iletişimin ve dayanışma kültürünün azalmasına neden olmaktadır (Orsam ve Tesev, 2015: 7-9). Ahlaki dokuda değişiklikler görülmektedir. Göçün fazla olduğu kentlerde halk arasında gayri resmi evlilik yapılarak çok eşlilik yaygınlaşmakta, buna bağlı olarak Suriyeli gelinlerden kaynaklanan boşanma oranları artmaktadır (Oytun ve Gündoğar, 2015:16). Bu durumun yarattığı diğer bir sorun ise gayri resmi evliliklerden doğan çocukların nüfusa kaydedilmemesi ile kayıt dışı çocukların varlığıdır. Bu durumlar, göçmenlerin yoğun olduğu kentlerde başta kadınların yaşam memnuniyetini etkileyerek toplumsal kabulü zorlaştırmakta ve Suriyelilere yönelik tepkiyi artırmaktadır (Tunç, 2015: 47). Ayrıca bazı kentlerde etnik ve mezhepsel kutuplaşmaların oluşturulmaya çalışılması da toplumsal tepkiye yol açmaktadır (Oytun ve Gündoğar, 2015: 16).

Göçün kentlerde sosyal çevreye en önemli etkisi ise *kültür* üzerinde olmaktadır. Göçmenler kente gelirken sadece yakınlarını değil kültürlerini de birlikte getirmektedirler. “Kültür insanların üzerinde taşıdığı

bir gömlek gibidir, nereye giderse gitsin, nerede yaşarsa yaşasın kendine ait olan bu kültürel nüveleri mutlaka yaşatmak isteyecektir” (Cengiz, 2015: 116-120). Bu anlamda göç ve kültür arasında karşılıklı bir ilişki oluşmakta, göçmenler kendi kültürlerini göç ettikleri alanlara götürmekte ve buldukları toplumun kültüründen etkilenmektedir. (Tümtaş ve Ergün, 2016: 135). Nitekim kentlerde göçle birlikte yaşam biçimleri, yemekleri, tüketim alışkanlıkları değişmektedir. Yapılan araştırmalarda göçmenlerin kentin sosyal çevresinden etkilendiği gibi, kenti sosyo-kültürel olarak etkilediği görülmektedir. Bundan dolayı göç edilen toplumlarda toplumsal uyum sorunları ortaya çıkmaktadır.

Göçle başlayan uyum sürecinin toplumsal yansımaları uzun ve sancılı olabilmektedir. Bu noktada toplumda göçmenlere yönelik sosyal dışlanma ve ayrımcılık gibi yaklaşımlar ile yabancı düşmanlığı gibi yaklaşımların olmaması, uyum sürecinde etkili olmaktadır (Özdemir, 2017:131). Göçmenlerin kente uyumunda kentte yaşayanların onlara karşı sergiledikleri tutumları önem kazanmaktadır (Deniz ve Etlan, 2009: 480). Diğer bir ifadeyle halkın göçmenlere karşı tutumu ne kadar olumlu ise kentin göçmenler tarafından benimsenmesi o oranda kolaylaşmaktadır.

Kentlerde yaşam kalitesini etkileyen bir diğer unsur, göçmenlerin, özellikle Suriyelilerin yaşam koşulları ve eğitim imkanları açısından güçlük yaşaması olarak değerlendirilmektedir. Bu durum toplumsal uyum ve adaptasyon sağlayamama sorunlarının oluşmasına neden olmaktadır. Özellikle sınır kentleri olmak üzere göçmenlerin yoğun olduğu alanlarda toplumsal uyum sorunları görülmektedir (Kaypak ve Bimay, 2016: 99). Bu çerçevede göçmenlerin eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden yararlanmaması kentin yaşam kalitesini etkileyen olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda yapılan bir diğer önemli gelişme ise göçmenlerin Türkçe öğrenimine teşvik edilmesidir. Kentlerde sosyal ilişkilerin en önemli aracı olan dil, iletişimin artmasına ve kentlerde toplumsal uyumun oluşmasına ortam hazırlamaktadır (Özdemir, 2017: 131).

Kentlerde yaşam kalitesini etkileyen, toplumsal uyumda önemli rol oynayan ve *kamusal hizmetler*den açısından önem taşıyan göstergelerden biri olan eğitim de göçlerden etkilenmektedir. Göçlerle birlikte ülkemizde eğitim kalitesinde artan nüfusla birlikte değişimler gözlenmektedir. Özellikle çocuk ve okul çağındaki göçmenlerin sayısı oldukça fazladır. Bu durum göçmenlerin yoğunlukta olduğu kentlerde okul ve dersliklerde kapasite sorunlarına neden olmaktadır. Bu durum kentlerde yaşam kalitesini *eğitim* göstergesi açısından olumsuz etkilemekte, sınır kentlerinde ise oldukça düşürmektedir.

Eğitim alamayan göçmenler ise, uzun vadede yaratacağı sosyal

etkiler açısından risk oluşturmaktadır. Bu durum, göçmenlerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilerken, üniversite eğitime sınırsız hatta beyana dayalı olarak dahil edilmesi hususu ise eğitim hizmetleri açısından yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz olarak etkilemektedir (Tunç, 2015: 57).

Göçmenlerin kentsel yaşam kalitesini etkilediği diğer bir unsur ise, kamusal hizmetlere erişimdir. Kamusal hizmetlerden kaliteli bir şekilde faydalanmak, kolay ulaşmak kentliler için önem arz etmektedir. Bu bağlamda özellikle sağlık hizmetleri kentsel yaşam kalitesi ölçümünde objektif ve subjektif göstergeler açısından etkili bir belirleyicidir. Göçmenlerle birlikte sağlık hizmetleri, birçok kentte görülmekle birlikte özellikle sınıra yakın kentlerde hastanelerdeki kapasite açısından sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durum gerek kent sakinlerinin gerekse dışardan gelen göçmenlerin sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamama ve hizmet kalitesinde düşüş olmasına neden olmaktadır.

Sınır kentlerinde hastane hizmetleri, toplam hizmetin neredeyse yarısını Suriyelilere vermektedir. Bu durum yerli halkın hizmetlerden yeterince yararlanamamasına neden olmakla birlikte toplumda tepki oluşmasına neden olmaktadır. Ayrıca toplum sağlığı göçmenlerle birlikte gelen olumsuz *sağlık* koşullarından etkilenmektedir. Birçok kentte özellikle sınır kentlerinde ülkemizde görülmeyen ya da çok nadir rastlanan bazı hastalıklar (çocuk felci, kızamık, şark çıbanı) görülmektedir. (Orsam ve Tesev, 2015:9). Bunun yanında salgın hastalıkların yaygınlaşması gibi nedenlerle kentlerde sağlık açısından yaşam kalitesinde azalmanın olduğu görülmektedir.

Göçlerle kentlerde yaşam kalitesini etkileyen bir diğer gösterge güvenliktir. Bu durum gerek yerel halk için gerekse dışardan gelenler için kentlerde önem arz eden bir özellik taşımaktadır. Yerel halkın yabancı olarak gördüğü göçmenlere uyum sağlayıp güven duymaları süreç almaktadır. Göçmenlerin kentlerin kenar mahallelerinde belirli alanlarda bir arada yaşamaları bu uyum sürecini güçleştirmekte ve güvenlik sorunlarının oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Güvenliğe ilişkin yaygın kanı göçmenlerin özellikle Suriyelilerin, kentlerde asayiş bozduğu yönündedir. Ancak sığınmacıların karıştığı adli vakaların düşük olması bu durumun karşılığının olmadığını göstermektedir (Orsam ve Tesev, 2015: 9). Yerel halkın kentsel yaşam kalitesini etkileyen bir diğer güvenlik kaygısı ise, özellikle sınır bölgelerinde yaşayanların kendilerini terör saldırılarına açık hissetmeleridir.

Kentlerde toplumun güvenlik algısını etkileyen durumlardan biri de, Suriyeli nüfusun bazı kentlerde yerel nüfusu geçmesidir. Kentlerdeki Suriyeli nüfusun il nüfusuna oranı ile yerel halkın Suriyelileri tehdit olarak

görme ve güvensizlik hissi arasında doğru orantılı bir ilişki görülmektedir. Yani, Suriyeli nüfus oranı yükseldikçe, tehdit algısı artmaktadır. Suriyelilerin etnik köken, mezhep, din gibi demografik verileri ile ilin sosyal dokusu arasında ise ters orantılı bir ilişki görülmektedir. Yani, Suriyelilerin demografik verileri ilin sosyal dokusundan farklılaştıkça yerel halkın Suriyelileri tehdit olarak görme ve güvensizlik hissi artmaktadır. Bu durum bazı illerde etnik ve mezhepsel kutuplaşmaları körüklemektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015: 25). Ülke vatandaşlarının azınlığa düşmesi, özellikle sosyo-kültürel açıdan yabancılaşmaya ve aidiyetin zayıflamasına neden olabilmektedir.

Suriyeli mültecilerin tehdit olarak görülmesi, toplumda güvensizlik hissine yol açabilmektedir. Suriyeli mültecilerin misafir mi yoksa kalıcı mı oldukları bilinmezliği toplumda tepkiye neden olduğu gibi mültecilerin entegrasyonunu da geciktirmektedir (Özdemir, 2017: 319).

Yukarıda kentlerde sosyal çevrenin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyen durumlar üzerinde durulmuştur. Ancak kentlerin göçler sonucunda sosyal çevresinde yaşam kalitesini artıran durumlarında gerçekleştiği görülmektedir. Özellikle sosyal uyumun güçlü olmasında, göçmenlerin genç ve çocuk nüfusunun yüksek olması, farklılıklara kolay adapte olmaları ve günlük yaşamın sürdürüldüğü kent çevresine çabuk entegre olmaları etkili olmaktadır. Bunların dışında özellikle sınır illerde yerel halk ile aynı etnik köken veya mezhebe sahip olan Suriyelilerin toplumsal kabulü daha hızlı olmakta, bu durum bu yönüyle sürecin güçlü yönünü oluşturmaktadır. Suriyelilerin toplumsal boyutta sağladığı fırsatlar ise evliliğin toplumsal kaynaşma araçlarından birisi olması ve göç sonrası oluşan çok kültürlülük olarak görülmektedir (Tunç, 2015: 43). Bunun yanında kentlerde sosyal çevre kalitesini etkileyen sorunlar bulunmakla birlikte her iki toplumda da barışı korumak adına bir fren mekanizması gelişmiştir. Kentlerde şimdiye kadar ciddi bir toplumsal sorunun yaşanmaması her iki toplumun da sorunlarla baş etme noktasında kapasitesini ortaya koymaktadır (Orsam ve Tesev, 2015:7-9). Göçmenlerin özellikle Suriyelilerin ise Türkiye’de olmaktan ve genel olarak durumlarından memnun olduğu ancak ülkelerinde şartların düzelmesi durumunda gitmek istedikleri ortaya konulmuştur (Erdoğan, 2014: 7).

Uluslararası göçün kentlerde ekonomik çevre kalitesine etkisi, risk ve fırsatların iç içe olduğu bir durum sergilemektedir.

Ekonomik çevre kalitesini etkileyen riskler, kayıt dışı göçmenleri işçi olarak çalıştıran ve çalıştırmayan firmaların arasında oluşan haksız rekabet ve yine bu duruma bağlı olarak makro ekonomik bakımdan işsizlik rakamlarının yükselmesidir. Bunların yanında çocukların bile işçi olarak

çalışması vasıfsız işçi ücretlerinin yarı yarıya düşmesine neden olmaktadır. Piyasada vasıfsız işgücü ve düşük ücretler işveren açısından olumlu bir durum olarak algılansa da, yerelde çalışan işçiler açısından olumsuzluklar doğurmakta ve genel olarak ülke politikasında istihdam sorununun oluşmasına neden olmaktadır (www.milliyet.com.tr, 2015).

Ülkemizin farklı kentlerinde yaşayan göçmenler, özellikle Suriyeliler, gelir sağlamak için kentlerin çeşitli mahallelerinde kendilerinin kurmuş olduğu kafe, lokanta ya da bakkal dükkânı işletmekte ya da garson, inşaat işçisi vb. gibi değişik iş alanlarında çalışarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Göçmenlerin gelmesiyle birlikte kent ekonomisinin yüksek seviyelerde olmasa da canlandığı görülmektedir. Özellikle ihtiyaç ürünlerinde (temel gıda, giyim, ev eşyası) talep artışı, iç pazarın da hareketlenmesine neden olmaktadır. (Cengiz, 2015: 116-120).

Suriyeli göçmenlerin kentin ekonomik çevresinde kalitenin artmasında etkili oldukları bir diğer durum ise kentlere yapılan yatırım ile sağlanan katkıdır. Bu bağlamda, özellikle sınır kentlerinde işgücü açığının kapatılması bölgedeki yatırım ortamına katkı sağlamaktadır. Ayrıca başta Halepli tüccar ve yatırımcılar olmak üzere Suriyeli yatırımcılar da, Türkiye'nin çeşitli kentlerine özellikle sınıra yakın olup, deniz ve limana sahip Mersin gibi illerde yatırımlar yapmaktadırlar. Suriyeli tüccar ve yatırımcıların, Ortadoğu ülkeleri ile ticaret ilişkilerinin iyi olması ve bu pazarlarda aktif olmaları da yatırım ilişkilerine katkı sağlamaktadır.

Sonuç

Türkiye uzun yıllardır çeşitli nedenlerle uluslararası göçe maruz kalmaktadır. Bu göçlerin ülkemize etkisi ekonomik, sosyal, siyasal, fiziksel ve çevresel birçok alanda görülmektedir. Farklı alanlarda meydana gelen etkiler, kimi zaman olumlu olurken kimi zaman ise olumsuz olmaktadır. Yaşanan bu etkiler en net kentlerde görülmektedir. Kentlerde yaşam kalitesi uluslararası göçle değişmektedir. Ülkemizin başta İstanbul ve sınır kentleri olmak üzere bir çok kentinde göçün etkisi görülmektedir. Ülkemizin kendine özgü kentsel sorunları bulunmaktadır. Göçler ile kentlerin aniden artan nüfus yoğunluğuna kapasitelerinin yetmekte zorlandığı ve mevcut sorunlara yenilerinin eklendiği görülmektedir. Sonuç olarak kentlerde yaşam kalitesi göçlerden ekonomik, fiziksel ve toplumsal olarak etkilenmektedir. Bu çalışma ile incelenen çoğu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre göçler sonucunda, kentlerde yaşam kalitesi çeşitli göstergeler çerçevesinde birçok başlık altında incelenerek, değişimlerin yaşandığını ortaya konulmuştur.

Göçlerin kentlerde yaşam kalitesine etkisinin ele alındığı bu çalışmada, kentsel yaşam kalitesi göstergeleri objektif ve sübjektif olarak

değerlendirilmiştir. Yani konu hem genel veriler üzerinden incelenirken, hem de toplumun algısı göz önünde bulundurulmuş olup subjektif ve objektif veriler birlikte ele alınmıştır. Belirtilmesi gereken bir diğer önemli husus, çalışma kapsamında göçmenlerin çoğunun Suriyelileri oluşturması dolayısıyla daha çok Suriyelilerin kentsel yaşam kalitesine yaptığı etkiler üzerinde durulmuştur. Göçlerle birlikte kentlerde değişen yaşam kalitesi göstergeleri ise, fiziksel, sosyal, ekonomik çevre kalitesi olarak ele alınmış ve bunları oluşturan alt göstergeler incelenmiştir. Ele alınan göstergeler içerisinde, konut, kültür, alt yapı, sağlık, eğitim, ulaşım, kamusal hizmetlere erişim, iş imkanları, aidiyet ve bağlılık ile güvenlik konularına yer verilmiştir.

Göçler sonucunda kentlerin ilk olarak fiziksel çevrelerinde değişimlerin olduğu net olarak tespit edilmiştir. Bunlar artan nüfus yoğunluğu sonucunda, konut ihtiyacının yetersizliği, alt yapı yetersizliği, çarpık yapılaşma, belediye hizmetlerinin aksaması, sağlıksız yaşam koşulları, ev ve kira bedellerinin artışı gibi sorunlar olduğu görülmüştür. Ele alınan göstergeler sonucunda özellikle göçmenlerin çok yoğun olduğu kentlerde yaşam kalitesinin fiziksel çevre ekseninde olumsuz etkilendiği ortaya konulmuştur.

Göçler sonucunda kentlerin sosyal çevre kalitesinde meydana gelen değişim ise, göçmenler ile yerli vatandaşların yaşadığı uyum sorunları, kültürel farklılıklardan kaynaklı sorunlar, eğitim, sağlık ve çeşitli kamusal hizmetlere erişim sorunları, temel haklara ilişkin kaygılar ve güvenlik kaygısı gibi başlıklarla ele alınmıştır. Göçler sonucunda kentlerin yaşam kalitesinin sosyal çevre ekseninde, bazı durumlarda yükseldiği ancak genel olarak olumsuz olarak etkilendiği görülmüştür.

Göçler sonucunda kentlerin ekonomik çevre kalitesi de etkilenmiş olup kimi zaman fırsat durumları oluşmuş olsa da ekonominin, iş kaybetme, refah seviyesinde azalma, gelir kaybı gibi göstergeler çerçevesinde olumsuz olarak etkilendiği görülmüştür.

Sonuç olarak kentlerde yaşam kalitesi uluslararası göçlerden direkt olarak etkilenmiştir. Kentlerde yaşam memnuniyeti, toplumsal kabullün güçlü olduğu durumlarda artmakta olduğu sonucuna ulaşıırken, kimi zaman kaygıların yüksek olduğu ve çeşitli göstergelerin olumsuz etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi için, toplumun memnuniyetsizliğine neden olan durumlar üzerinde politikalar oluşturulmalı ve belirsizliklerin hukuksal açıdan giderilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynakça

- Akder, A. H. (2004). Türkiye’de İnsani Gelişme ya da Yaşam Kalitesi. *Asomedy*, 40-61.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve Deime*. İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay. No. 2573.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç Ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5(20),
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), (2015). UNHCR Türkiye Güncellemeleri, <http://www.unhcr.org.tr/?page=3>, Erişim tarihi: 22.08.2018.
- Campbell, A., P. E. Converse ve W. L. Rodgers (1976). *The Quality of American Life: Perceptions, Evaluations, and Satisfactions*. New York: Russell Sage Foundation.
- Cengiz, D. (2015). Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(2), 101-122.
- D.R.Evans (1994). Enhancing Quality Of Life In Population At Large. *Social Indicators Research*, 33(1-3), 47-88.
- Deniz, O. (2009). *Uluslararası Göçler ve Türkiye’ye Yansımaları. Sığınmacılar, Mülteciler ve Yasadışı Göçmenler*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Deniz, O. ve Etlan, E. (2009). Kırdan Kente Göç ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 6(2), 472- 498.
- Deniz, T. (2014). Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *TSA*, 18(1), 175-204.
- Emür, S. H, Onsekiz, D. (2007). Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık ve Yeşil Alanların Önemi Kayseri/Kocasinan İlçesi Park Alanları Analizi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, S.22, Yıl. 2007/1, 367-396.
- Erdoğan, M. M. (2014). Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Ankara,
- Eren, V. ve Aydın, A.(2016). Türkiye’deki Kentleşme Sürecinde Yeni Bir Durum: Suriyeli Kentliler. *Çukurova Araştırma Dergisi*, 2(1), 31-38.

- Gençler, A. (2004). Avrupa Birliği'nin Göç Politikası. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, S. 49, 173-197.
- Gülersoy, A. E., Çelik, M. A. ve Sönmez, M. E. (2014). Tarsus Şehrinin Alansal Gelişimine (1985-2011) Ekolojik Bakış. *Turkish Studies*, 9(2), 741-759.
- İçduygu, A. (2009). International Migration and Human Development in Turkey. UNDP Human Developments Research Paper 2009/52, http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2009/papers/HDRP_2009_52.pdf, E.T.: 07.04.2018.
- Karaca, S. (2013). *Kayıtdışı Mülteciler, Kayda Değer Sorunlar*. İstanbul: Analist
- Kaypak, Ş. (2015). Güvenliğin Değişen Anlamı; Çevresel Güvenlik (Hatay Örneği), *Hatay Çevre Sorunları ve Çözüm Önerileri Sempozyumu 28-30 Mayıs 2015*, Powerpoint Sunumu, Antakya.
- Kaypak, Ş. ve Bimay, M. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve SosyoKültürel Etkileri: Batman Örneği. *Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 84-110.
- Kemp, I., Leidelmeijer, K., Marsman, G. Ve Hollander, A. (2003). Urban Environmental Quality and Human Well-being Towards a Conceptual Framework and Demarcation of Concepts; A literature Study. *Landscape and Urban Planning*, 65, 5-18.
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri: Suriyeliler Konya Örneği*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Lefebvre, H.(2014). *Mekanın Üretimi*. (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Marans. R. (2007). Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi. *Mimarlık Dergisi*, S. 335.
- Massam, B. H. (2002). Quality of Life: Public Planning and Private Living. *Progress in Planning*, 58, 141-227.
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması-Denizli/Tavas*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Orsam (2014). *Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler*. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Oytun, O. ve Gündoğar, S. S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye*

- Etkileri Raporu*. Ankara: ORSAM- TESEV Rapor No: 195.
- Öngör, S. (1980). *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Polat, S. ve Dostoğlu, N.(2007). Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa’da Kükürtlü Ve Mudanya Örnekleri. *Uludağ University Journal of The Faculty of Engineering*, 12 (1), 61-76.
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye’ye Etkileri. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1 (3), 114-140.
- Sarı, V. İ.ve Kındap, A. (2018). Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesi Göstermelerinin Analizi. *Sayıştay Dergisi*, S. 108, Ocak-Mart, 39-72.
- Shookner M. (1998). A Quality of Life Index for Ontario, CSLS Conference on the State of Living Standards and the Quality of Life in Canada. *Ontario Social Development Council*. October 30 – 31.
- Şahin, C. (2001). Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (2), 57-67.
- Tekeli, İ. (2010). *Mekansal Toplumsal Olanın Bilgibilimi Yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tunç, A.Ş. (2015). Mülteci Davranışı Ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *TESEV Akademi Dergisi*, 2015 (2), 29-63.
- TÜİK (2016), Bölgesel İstatistikler, https://biruni.tuik.gov.tr/bolge_selistatistik/degiskenlerUzerindenSorgula.do?durum=acKapa&menuNo=178&altMenuGoster=1&secilenDegiskenListesi= (Erişim Tarihi: 30.08.2018)
- TÜİK (2017), İllerde Yaşam Endeksi, 2015, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24561>, (Erişim Tarihi: 22.02.2017).
- Türksever, N., E. (2001). *Türkiye’de Büyük Şehir Alanlarında Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yöntem Denemesi (Basılmamış Doktora Tezi)*. İstanbul: İTÜ.
- Urk, M. (2010). *Göç Olgusu Bağlamında Mülteciler, Sığınmacılar ve İnsan Hakları*. İstanbul.
- Wish, N.B. (1986). Are We Really Measuring the Quality of Life? Well Being Has Subjective Dimensions, As Well As Objective Ones. *American Journal of Economics and Sociology*, 45 (1), 93-99.

World Health Organization, QOL Group, (1995). The WHO Quality of Life Assessment Instrument (WHOQOL-Bref):The Importance of Its Items For Cross-Cultural Research (Shekhar Saxena, Dawn Carlson, Rex Billington & John Orley on behalf of the WHOQOL Group). *Quality of Life Research*, Vol 10, 711–721.

Yıldız, Ö. (2013). Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler, Türkiye ve Gelecek Algısı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 16(1),140-169.